

Gümrük Birliği Sonrası Türkiye Dış Ticareti'ne Yoksullaştıran Büyüme Hipotezi Çerçevesinde Bakış: Zaman Serisi Analizi

Nejat ERK

Çukurova Üniversitesi, İktisat Bölümü, P.K. 393, 01330, Adana-TÜRKİYE
erk@mail.cu.edu.tr

Sanlı ATEŞ

Çukurova Üniversitesi, İktisat Bölümü, P.K. 393, 01330, Adana-TÜRKİYE
asanli@mail.cu.edu.tr

Tuba DİREKÇİ

Gaziantep Üniversitesi, İktisat Bölümü, Gaziantep-TÜRKİYE

**Uluslararası ODTÜ Ekonomi Kongresi III
8-11 Eylül 1999
Ankara**

**METU International Conference in Economics III
September 8-11, 1999
Ankara**

Gümrük Birliği Sonrası Türkiye Dış Ticareti'ne Yoksullaştıran Büyüme Hipotezi Çerçevesinde Bakış: Zaman Serisi Analizi

Nejat ERK

Çukurova Üniversitesi, İktisat Bölümü, P.K. 393, 01330, Adana-TÜRKİYE

Sanlı ATEŞ

Çukurova Üniversitesi, İktisat Bölümü, P.K. 393, 01330, Adana-TÜRKİYE

Tuba DİREKÇİ

Gaziantep Üniversitesi, İktisat Bölümü, Gaziantep-TÜRKİYE

ÖZET

Son dönemde Sachs ve Warner (1995) tarafından ileri sürülen dış ticaretin ekonomik büyüme üzerine olan olumlu etkisi, Rodrik ve Rodriguez (1999) tarafından önemli ölçüde eleştirilmiştir. Gerçekte Edgeworth (1894) ve esas Bhagwati (1958) tarafından ortaya atılan bu tartışma, özellikle küreselleşme ortamında daha da önem kazanmaktadır. Çalışmamız, 1980-1998 döneminde temel dış ticaret partnerimiz Avrupa Birliği (AB) ülkeleri ile olan dış ticaretimizin uzun dönemde yoksullaştıran bir büyümeye yol açıp açmadığını sorgulamaktadır. Analizimizde VAR tekniği kullanılmış olup, hesaplamaya dahil edilen üç aylık veriler, dış ticaret hadlerine gelen bir şokun uzun dönemli bir büyüme etkisi ve yüksek genlik göstermediğini ortaya koymaktadır. Ondört ülke bazında yapılan çalışmanın benzer etki-tepki fonksiyonuna sahip olması, elde edilen ekonometrik sonuçları güçlendirmektedir.

JEL : F14, O47, O52

1. Giriş

Bir çok iktisadi düşünür, dış ticaretteki serbestleşmenin iktisadi büyümeyi olumlu yönde etkilediğini ileri sürmektedir. Buna gerekçe olarak, dış ticarete üretimin rekabete açılmasının verimliliği arttırdığı ve ithal edilen teknoloji ile büyüme hızının yükseldiği ileri sürülür. Sachs ve Warner'ın (1995) çalışması, dış ticaretteki serbestleşmenin iktisadi büyümeyi olumlu yönde etkilediğini destekleyen bulgulara sahiptir. Diğer yandan, 1960'lı yıllardan bu güne dışa açıklık ve ekonomik büyüme ilişkisinin gösterdiği yüksek korelasyon, ekonomik olduğu kadar siyasi boyutta da IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşlarca liberal ekonomik politikasını destekleyici bir araç olarak kullanılmıştır. Bu ilişkinin geçersizliği ilk olarak 1894 yılında Edgeworth tarafından öne sürülmüş, son olarak da Rodrik ve Rodriguez (1999) daha önce yapılan çalışmalara önemli eleştiriler getirmiş ve dış ticaret-iktisadi büyüme ilişkisinin ortaya konulandan daha karmaşık bir yapı taşıdığını ileri sürmüştür. Konunun güncel boyutu, dışa açıklık, dışa açıklık-makro ekonomik politika uygulamaları ve döviz rejimleri ile

ilişkilendirildiğinde, dış ticaret ve ekonomik büyüme ilişkisinin ekonometrik anlamda belirlenmesinin zorluğu daha iyi anlaşılmaktadır.

Bu çalışma, vektör otoregresif (VAR) tekniği (Sims, 1980; Enders, 1995) kullanılarak Türkiye ile Avrupa Birliği (AB) ülkeleri arasındaki dış ticaret yoluyla gerçekleşebilecek olan “Yoksullaştıran Büyüme” etkilerinin ortaya çıkıp çıkmadığını belirlemeyi amaçlamaktadır. Yapılacak sınamalar ile, Türkiye-AB dış ticaret hadlerine yönelen dışsal şokların, Türkiye ekonomisinin uzun dönemli büyüme trendini ne şekilde etkilediği ve ortalamalardan sapmaların kalıcı olup olmadığı belirlenerek, yoksullaştıran büyüme hipotezinin geçerliliği araştırılmaktadır.

Sunuşun bundan sonraki bölümünde yoksullaştıran büyüme hipotezi tarihi süreç içerisinde ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde ekonometrik modelimiz, varsayımları ve verilerin düzenlenişi yer almaktadır. Dördüncü bölümde ise, elde edilen bulgular açıklanmakta ve tartışılmaktadır. Sürdürülen bu çalışmanın yararı, Türkiye’nin önemli ticaret partnerleri olan AB ülkeleriyle yapmakta olduğu dış ticarete, dış ticaret hadlerindeki şok değişimler karşısında nasıl bir uzun dönemli büyüme süreci ile karşılaşacağını belirlenmesi ve bu yolla da “Yoksullaştıran Büyüme Hipotezi”nin sınanmasında ortaya çıkmaktadır.

2. Yoksullaştıran Büyüme Hipotezine Tarihsel Süreçte Bir Bakış

Ekonomik büyümenin ülkenin dış ticaret hadlerini bozması nedeniyle zarara uğratılmasını ilk gözlemleyen iktisatçı Edgeworth’tır (1894). 1958’de Bhagwati yoksullaştıran büyümenin kuramsal temellerini geliştirmiş ve Edgeworth tarafından ortaya atılan, dış ticaretteki artışın dış ticaret hadleri üzerindeki olumsuz etkisini görgül olarak ortaya koymuştur. Bunu takiben Johnson (1967) yaptığı çalışmada, dış ticaret hadlerindeki yükselmenin iktisadi büyüme üzerinde olumsuz etki yaptığını ortaya koymuştur. İzleyen yıllarda Bhagwati, yoksullaştıran büyümenin gerçekte bir bozulmanın sonucu olduğunu göstermiştir. Bu bağlamda, açık bir ekonomideki bozulma, ticaret hadlerindeki iyileşme ortamında bile mümkün gözükmemektedir. Bu argümanın tersine Melvin (1969), yoksullaştıran büyümenin, bozulmanın bulunmadığı bir ortamda dahi ortaya çıkabileceğini iddia etmiştir. Hazari ve Sgro (1975) ticarete konu olmayan mallar ve ücret farklılıkları bağlamında yoksullaştıran büyüme konusuna yaklaşmış ve ücret farklılaşmasının bulunduğu bir ortamda, faktör birikiminin refahı yükselttiğini tespit etmişlerdir. Matsuyama (1991) yaptığı çalışmada çakışan nesillerin (overlapping generations) yoksullaştıran büyüme üzerindeki etkisini, toplumun yaşlı ve genç kuşaklar arasındaki etkileri bağlamında incelemektedir. Clarete ve Whalley (1994) ise, içsel korumanın var olması halinde ve advalorem koruma eş değerinin içsel olarak belirlendiği bir ortamda, yoksullaştıran büyümenin gerçekleşme olasılığını sorgulamaktadır. Son dönemde, yoksullaştıran büyüme konusunda yapılan bir diğer çalışma ise Neary’nin (1995) çalışmasıdır. Neary, dış ticaretteki serbestleşme ve ekonomik büyümenin refah etkilerini sorgulamaktadır.

Bu genel tarihi sürecin ortaya konması sonrası, yukarıda adı verilen çalışmalardan birkaçına daha yakından bakılmasının çalışmamızın kuramsal özelliklerinin ortaya konmasında ve görgül bulguların değerlendirilmesinde ışık tutacağı inancındayız.

Matsuyama (1991), yoksullaştıran büyümenin meydana gelmesinde, büyüme-denge koşulunun etkinlik kaybına yol açtığını ileri sürmektedir. Çakışan nesiller modelinde, ekonomi dinamik açıdan etkin olmayan bölgede Pareto optimal değildir. Genç tüketicilerce kazanılan gelir-sermaye stoku, büyümenin altın kuralının gerektirdiği miktarın ötesinde bir tasarruf doğuracaktır. Diğer bir deyişle, sermayeyi sınırlayan teknolojik ilerleme ortamında, işgücünün artan marjinal verimliliği ve sermayenin azalan marjinal verimliliği, yoksullaştıran büyüme etkileri ortaya çıkmaktadır. Sermaye stokuna sahip olan yaşlı nesil, teknolojik iyileşmenin gerçekleşmesi ortamında sermaye kaybına uğramaktadır. Genç ve gelecek nesiller ise, artan ücretler nedeni ile tasarruflarını artıracak, böylece faizlerin düşmesi de kaçınılmaz olacaktır. Genç ve gelecek nesiller de teknolojik gelişmeden zarar görebilirler. Çünkü faiz oranlarındaki düşme, net tasarruflar olan gençler ve gelecek nesiller arasındaki ticaret hadlerinin bozulmasına yol açabilecektir. Hatta bu kayıp, net ücret artışlarının üzerinde de seyredilme olanağına sahiptir. Yazar, Bhagwati ve Johnson'un yaklaşımlarının yetersizliğini dile getirerek, dış ticaret hadleri ve arz eğrilerini dışsal kabul etmekte ve izlenilmesi gereken yöntemin, genel denge modeli olmasını önermektedir. Bu gerekçelerle Matsuyama, Diamond'ın modelini (1965) yoksullaştıran büyüme modelinin testinde, en etkin model olarak ileri sürmektedir.

Yoksullaştıran büyüme ve içsel koruma konusunda Clarete ve Whalley (1994), kota ve benzeri içsel korumaların var olması halinde ve ad valorem koruma eşdeğerinin içsel olarak belirlendiği bir ortamda, yoksullaştıran büyümenin gerçekleşme olasılığını ortaya koymayı amaçlayan bir çalışma yapmışlardır. Bu modelde ölçüm, Bhagwati (1958) ve Johnson (1967) anlamında yapılmaktadır. İlkinde kaynak artışı dış ticaret hadlerini bozarak ülkeyi kayba uğratmaktadır. Ad valorem koruma eş değerleri, bu tür korumalarda içsel olarak belirlenmektedir. Bu yaklaşımın tersine, korunmakta olan sektörde yoğun kullanılan üretim faktörleri, kaynakların ihracat sektöründen kaymasına, ihracat gelirlerinin düşmesine ve içsel olarak belirlenen korumanın ad valorem eş değerlerinin artmasına yol açacaktır. Edgeworth sonrası literatürde iki farklı yoksullaştıran büyümeden söz edilmektedir. Bunlardan ilki Bhagwati (1958), diğeri Johnson (1967)'dir. Bhagwati'nin yaklaşımında ekonomik büyüme gerçekleştikçe ticaret hadleri bozulmakta, ithalat talebi düşmekte ve aşırı döviz talebini azaltmaktadır. Bu düşüş, korumanın advalorem eş değerini de aşağıya çekecektir. Bu süreç, ticaret hadlerinin dengeli büyüme ortamında bozulmasının, ticaret öncesi refahın azalması anlamına gelmektedir. Johnson yaklaşımı ise, sektörlerden birinin korunması halinde, yoksullaştıran büyümenin, korunan sektörün yoğun olarak kullandığı faktörde daha da yoğunlaşacağını ortaya koymaktadır. Bu ise, korunan sektöre daha fazla kaynak aktarımı ile ek maliyetler oluşumuna yol açacaktır.

Clarete ve Whalley'nin çalışması (1994), 1988 Filipin verilerine dayalı olarak, daha önce Clarete (1984) tarafından kullanılan modeli, genel denge modeli çerçevesinde ele almaktadır. İthalat ya da yabancı para sınırlaması biçimindeki korumanın ortaya çıkaracağı bozulmalar, dış ticaret hadlerindeki bozulmalar sonrası koruma düzeyinin azalmasına da yol açmaktadır. Uyarılmış dış ticaret serbestleştirilmesinde Bhagwati'nin yoksullaştırıcı büyüme hipotezinin gerçekleşme olasılığı azalmaktadır. Çünkü büyüme sonrasında dış ticaret hadlerindeki bozulma, modelde öne sürülen bozulma düzeyinin altında seyretmektedir. Buna karşılık, Johnson'ın yaklaşımında, korumadaki uyarılmış farklılaşmalar, ters yönde değişime yol açmaktadır. Faktör birikiminin yoğunlaştığı sektörlerdeki korumanın artması halinde, dengesiz büyüme, ihracatçı sektördeki kaynakların azalmasına ve böylece ihracat gelirlerinin düşmesine yol açacaktır. Bu durum ise, korumanın içsel olarak belirlenmesi durumunda refahtaki azalma ile ortaya çıkar. Sonuç olarak, Johnson anlamında yoksullaştırıcı büyüme hipotezinin içsel koruma ortamında gerçekleşmesi olasılığı daha yüksek olmaktadır.

Neary (1995) çalışmasında, dış ticaretteki serbestleşmenin, ekonomik büyüme ve refah üzerine yol açtığı etkileri irdelerken, ülkenin yaptığı dış ticaret ile, dünya fiyatlarını etkileyebilecek büyüklükte olduğunu varsaymaktadır. Yöntem, üretim faktörü gölge fiyatlarından hareketle Bhagwati ve Johnson'ın yoksullaştırıcı büyüme yaklaşımına genellemeler getirmektedir. Neary, "Ticaret Harcama Fonksiyonunu" (THF) aşağıdaki biçimde tanımlamaktadır:

$$THF \equiv E(p, u, v) \equiv e(p, u) - g(p, v)$$

Burada $e(p, u)$, hane halkı tüketim fonksiyonunu; p , fiyatlar genel düzeyini; u , fayda veya refahı; $g(p, v)$, GSMH fonksiyonunu ve v , teknoloji faktör yoğunluğunu göstermektedir.

Modele göre, faktör birikiminin optimal gümrük oranının üstünde olması durumunda üretim artışlarına ya da optimal gümrük oranının altında olması durumunda üretim düşüşlerine yol açıyorsa, hesaplanacak gölge fiyatlar piyasa fiyatının altında oluşacaktır. Bu sonuç, yoksullaştırıcı büyüme ya da negatif gölge fiyatlar olarak yorumlanabilir. Bhagwati yaklaşımında olduğu gibi, ekonomik büyüme, ticaret hadlerinin bozulmasına ya da faktör birikimi, gümrüklerin oranlarının optimal düzeyin altında seyretmesine yol açmaktadır. Bu bulgular, küçük ülke grupları içinde geçerlilik taşıyacaktır.

Kısaca, yoksullaştırıcı büyüme hipotezi, tarihi süreç içerisinde dışa açılmadaki refah kayıplarının varlığını araştırmış, sonuçta ticaret hadlerindeki bozulma yanında, konunun gümrük vergilendirmesi ve çakışan nesiller arasındaki yansımaları boyutunu da dile getirmiştir. Küreselleşmenin rekabet ve dışa açılmayı zorunlu kıldığı bir ortamda, dışa açılmaya bağlı avantaj ve sakıncaları değerlendirmede, genel denge modellerinde ileri sürülen optimal kaynak dağılımı tezinden öte konuların da ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Bu noktada, iktisadi büyümeden kaynaklanan birbirine iki ters yönlü etki meydana gelmektedir: üretim artışının refah

arttırıcı ve ticaret hadlerindeki bozulmanın refah azaltıcı etkileri. Eğer ticaret hadlerindeki bozulma çok şiddetli ise, dışarıya aktarılan gelirler büyümenin doğurduğu gelir artışından bile büyük olabilecektir (Başkonuş, 1995).

3. Yoksullaştıran Büyüme Hipotezi'nin Sınanması

1894'de Edgeworth ve 1958'de Bhagwati tarafından başlatılan yoksullaştıran büyüme kuramı, küreselleşen dünyada ölçek ekonomileri ve rekabetin getirdiği avantajların tekrar tekrar sorgulanmasına yol açmaktadır. Bu çalışma, Bhagwati'nin "Yoksullaştıran Büyüme" hipotezine bir yaklaşım olarak kabul edilebilir. Türkiye'nin dışa açıldığı kabul edilen 1980 sonrası dış ticaretin, Türkiye'nin kişi başına ulusal gelir büyümesi üzerindeki uzun dönemli etkilerini, dış ticaret hadleri bağlamında sınımayı amaçlamaktadır. Kişi başına ulusal gelirin büyümesinde 1987 fiyatları sabit alındığında, GSYİH değerlerinden hareket edilmiştir (DİE ve TCMB kaynakları). Ticaret hadlerinin hesaplanmasında, Dış Ticaret Müsteşarlığı verilerinden yararlanılmıştır. İhracat fiyatının ithalat fiyatına oranı olarak tanımladığımız dış ticaret hadlerinin elde edilmesinde gerekli olan üçer aylık ihracat miktarları, interpolasyon yöntemi ile hesaplanmıştır. Test edilen modelin ana kalıbı aşağıdaki biçimdedir.

$$(1) \quad g_t = A(L)g_{t-1} + B(L)\left(\frac{P_X}{P_M}\right) + \varepsilon_t$$

Bu denklemden, g_t , GSYİH büyüme oranını; P_X , ihracat fiyatını; P_M , ithalat fiyatını; $A(L)$ ve $B(L)$ gecikme işlemcilerini göstermektedir.

Model, 1980-1998 üçer aylık dönemler itibariyle Türkiye ile AB'yi oluşturan Almanya, Avusturya, Belçika-Lüksemburg, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, Portekiz, Yunanistan arasındaki dış ticaret hadleri ve Türkiye'nin kişi başına GSYİH büyüme oranı anlamında test edilmektedir. Kullanılan VAR tekniği gereği, öncelikle birim kök testleri tüm veriler açısından uygulanmış, böylece modele girecek verilerin durağanlığı sağlanmıştır. Bu süreç sonrası, VAR tekniğindeki optimal gecikmenin belirlenmesi Schwartz Ölçütü ile gerçekleştirilmiş, Avusturya'nın iki optimal gecikmesine karşın, diğer AB ülkeleri ve tüm AB için yapılan testlerde optimal dönem uzunluğu dört bulunmuştur. Durağanlık ve optimal gecikme sürelerinin belirlenmesinin ardından, dinamik tepki fonksiyonları (impulse response function) TSP 1.0A yazılımı ile tahmin edilmiştir. Son aşamada aynı verilerden hareketle, bir standart dış ticaret hadlerine yönelik şokun, büyüme üzerindeki değişim kaynağının ayrıştırımı (variance decomposition) Tablo2 ile düzenlenmiştir.

Elde edilen ilk çarpıcı sonuç, dinamik tepki değerlerinin tüm AB ülkeleri için ortak olduğudur. Aşağıdaki Tablo1'den görüleceği üzere, bir standart dış ticaret hadleri şokunun durağanlaşma süreci 10 ile 35 dönem arasında değişmektedir. Dolayısıyla modelimiz son 19

yıllık dönemde dış ticaret hadlerine yönelebilecek şokların, uzun dönemde etkili olmadığını ortaya koymaktadır (Jones, 1995). Jones, bu çerçevedeki uzun dönemli istikrarın tanımını 25 yıllık dönemle açıklamaktadır. Çarpıcı olan diğer bir sonuç ise, dış ticaret hadlerinde ortaya çıkan genleşme (amplitude) 0.21 ile 0.81 arasında değiştiğini ortaya koymaktadır (Tablo 3). Bunun anlamı, Bhagwati'nin bulgularının tersine, Türkiye-AB ticareti üzerine yaptığımız bu araştırma, uzun dönemde, ortaya çıkan şokun genliği anlamında dış ticaret hadlerinin kişi başına GSYİH büyüme oranı üzerinde kalıcı etkilere yol açmadığını ortaya koymaktadır. Yukarıda belirttiğimiz dış ticaret hadleri üzerine gelecek şoklar ele alındığında; dış ticaretin ulusal açıdan yapısal değişimi, arz yönlü ithalat üzerine gelebilecek şoklar, gümrük birliği ve diğer ekonomik bütünleşmeler, talep yönlü dünya ekonomik büyümesinde yaşanabilecek şoklar, döviz kur sistemlerinde yaşanan değişimler, tarımsal ağırlıklı ithalat ve ihracatta iklim koşullarındaki değişimler gibi arz ve talep yönlü yapısal değişimler anlaşılmalıdır.

Dinamik tepki değerleri tahminimizde ortaya çıkan bulguları destekler nitelikteki diğer bir sonuç da, bir standart dış ticaret hadlerine yönelik şokun, büyüme üzerindeki değişim kaynağının ayrışımı ile de ortaya çıkmaktadır. Değişim kaynağı ayrışım değerleri dönemler itibarıyla ortaya çıkan şokun açıklanabilirliğini göstermektedir. Örneğin toplam AB için yapılan tahminler, bir birimlik şokun dönemler içinde en fazla %11'e ulaşan büyüklükler gösterdiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, ortaya çıkacak şoklar içerisinde dış ticaret hadlerinden gelmeyen şok ögesi en az %89 civarında seyretmektedir. Bunun anlamı, yoksullaştıran büyüme hipotezinde benimsediğimiz modelin açıklayıcılık gücünün ekonometrik açıdan güçlü olduğudur.

Her ne kadar test edilen modelimiz ekonometrik açıdan yüksek anlamlılık gösteriyorsa da, yoksullaştıran büyümeye ilişkin sınamaların gelir dağılımı, dış borçlanma, optimal kaynak kullanımı, beşeri-fiziksel yatırımlarındaki bileşenlerin doğru belirlenmesinde ortaya çıkacak olumlu ya da olumsuz gelişmeler modelimiz çerçevesinde ele alınmamıştır. Diğer yandan, yıllık olarak toplanan verilerin sektörel gruplar düzeyinde üçer aylık dönemler için elde edilememesi, yoksullaştıran büyümenin alt sektörler bazında varlığının testine olanak vermemektedir. Dolayısıyla, ekonometrik açıdan bütüncülleştirme (aggregation) bağlamında ortaya çıkan sorunların modelimizde giderilme olanağı bulunamamıştır. Bunların dışında dış ticaret hadlerinin hesaplanma yönteminin özelliğinden kaynaklanan, P_X ve P_M değişkenleri arasındaki etkileşim ve VAR tekniğinin diğer yetersizliklerinin ekonometrik sonuçlarımızı nötr olarak etkilediği varsayılmıştır.

4. Sonuç

Rodrik-Rodriguez (1999) ve Sachs-Wagner (1995) arasında başlatılan, yoksullaşma hipotezinin güncel tartışması, küreselleşmenin sorgulanması niteliğindedir. Piyasa yapıları dışında, küreselleşen piyasaların ulusal refah üzerindeki dış ticaret etkileri, 1980'ler sonrasında yaşanan ekonomik gelişmelerin değerlendirilmesi özelliği de taşımaktadır. Kurumsal, döviz kurları ve piyasa işleyişine devlet müdahalesinin sınırlanmalarına karşın, 1980 sonrası Türkiye'nin dışa açılma dönemi olarak tanımlandığında, görgül olarak artan dış ticaret hacminin ulusal refah üzerindeki yansıması, ekonometrik olarak sınırlanmamıştır. Bu çalışma, ulusal refahın ölçütü olarak GSYİH'deki büyümeden hareketle, dış ticaret hadlerinin uzun dönemde bu ölçütte ne tür etkiler yarattığını araştırmayı amaçlamaktadır. Kullanılan VAR yöntemi, 1980-1998 döneminde dış ticaret hadleri üzerinde ortaya çıkabilecek şokların kalıcılığını genlik ve ortalamadan sapma testlerine yer vermektedir.

VAR tekniğinin kullanımından elde edilen sonuçlar 1980-1998 döneminde, tüm AB ülkeleri ve ayrı ayrı 14 ülke üzerinde yapılan araştırmada, şokların dış ticaret hadlerini kalıcı olarak bozmadığını ve ortalama değere kısa dönemde dönüldüğünü ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, Bhagwati'nin yoksullaştıran büyüme hipotezinin Türkiye-AB ticaretinde, 1980-1998 döneminde görülmediği sonucuna ulaşılmıştır. Her ne kadar tüm AB ülkeleri için dış ticaret hadlerinin izlenmesi 1996 dönemi sonrasında geçici bir bozulma ortaya koyuyorsa da, 1996 dönemi sonrasına ilişkin gözlem sayısının sınırlılığı, Perron (1989) ve Chow (1960) testlerinin yapısal bir değişimi belirlemeye olanak sağlamamaktadır.

Expost Analysis of Immiserizing Growth Hypothesis of Turkey under Custom Union with European Union: A Time Series Analysis

Abstract

Sachs and Warners (1995) study showing positive impacts of foreign trade on economic growth has been strongly criticized by Rodrik and Rodriguez (1999). Roots of immiserizing growth goes back to Edgeworth (1894) and Bhagwati (1958), where the topic gains specially importance in the age of globalization. Our study covers the period of 1980-1998 testing whether there is immiserizing growth for Turkey with his major trade partner European Union. VAR technique implemented for the fourteen members of European Union with quarterly data shows that for the given time period reciprocal trade did not lead to immiserizing growth for Turkey. Each European Union member impulse response function showing close similarities in terms of short innovation periods and similar amplitudes strengthen the econometric findings.

Kaynakça

- Başkonuş, T. (1995) *Türkiye-Almanya Dış Ticaret İlişkilerinin Fakirleştiren Büyüme Açısından Ekonometrik Analizi*, MÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekonometri ABD. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Bhagwati, J.N. (1958) "Immiserizing Growth: A Geometric Note", *Review of Economic Studies*, 25, 201-205.
- Chow, G. C. (1960) "Test of Equality Between Sets of Coefficients in Two Linear Regressions," *Econometrica* 28, 591-605
- Clarete, R.L. (1984) *The cost and Consequences of Trade Distortions in a Small-Open Economy: An Illisturation with Phillippines Tariffs*, Doktora Tezi, Hawai Üniversitesi, Ekonomi Bölümü.
- Clarete, R.L.; J. Whalley (1994) "Immiserizing Growth and Endogeneous Protection" *Journal of Development Economics*, 45, 121-133.
- Diamond, P.A. (1965) " National Debt in a Neoclassical Growth Model" *American Economic Review*, 55, 1126-1150.
- Edgeworth, F.Y. (1894) "The Theory of International Values I" *Economic Journal*, 4, 35-50.
- Enders, Walter (1995) *Applied Econometric Time Series*, John Willey and Sons, Inc., New York.
- Hazari, B.R.; P.M. Sgro (1975) "Theorems of Immiserizing Growth in the Non-Traded Goods and Wage Differentials Framework" *Southern Economic Journal*, 41(3), 515-519.
- Johnson, H.G. (1967) "The possibility of Income Losses from Increase Efficiency or Factor Accumulation in Presence of Tariffs" *Economic Journal*, 77, 151-54.
- Matsuyama, K. (1991) "Immiserizing Growth in Diamond's Overlapping Generations Model: A Geometrical Exposition" *International Economic Review*, 32(1), 251-262.
- Melvin, J.R. (1969) "Demand Conditions and Immiserizing Growth" *American Economic Review*, 59, 604-606, 1969.
- Neary, J.P. (1995) "Trade Liberalization and Shadow Prices in the Presence of Tariffs and Qoutas" *International Economic Review*, 36 (3), 531-553.
- Perron, P. (1989) "The Great Crash, the Oil Price Shock and the Unit Root Hypothesis" *Econometrica*, 57, 1361-1401.
- Rodrik, D.; F. Rodriguez (1999) "Trade policy and Economic Growth: A Sceptic's Guide to the Cross-National Evidence", *Brookings Papers on Economic Activity*, No:7081.
- Sachs, J. and A. Warner (1995) "Economic Reform and the Process of Global Integration" *Brookings Papers on Economic Activity*, No:1
- Sims, C. (1980) "Macroeconomics and Reality" *Econometrica*, 48, 1-48.

EKLER

Tablo 1. Bir Standart Ticaret Hadlerine Yönelik Şokun Büyüme Üzerindeki Dinamik Tepki Değerleri

Dönemler	Almanya	Avusturya	Bel-Lüks	Danimarka	Finlandiya	Fransa	Hollanda
1	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
2	0.3157	0.2558	0.1340	-0.1309	0.3423	0.5816	0.7788
3	0.1520	-0.6339	0.2441	-0.0352	0.1686	0.3696	0.7141
4	0.4027	-0.8115	0.5614	0.3449	0.1439	0.3537	0.3244
5	0.2893	-0.7142	0.2767	0.2309	-0.1895	0.3197	0.3435
6	0.0638	-0.5347	0.1139	0.2029	-0.0962	-0.2014	-0.2030
7	-0.0522	-0.3425	-0.0683	0.0584	-0.0626	-0.2580	-0.3644
8	-0.1786	-0.1821	-0.2980	-0.2180	-0.1640	-0.3243	-0.3223
9	-0.2143	-0.0691	-0.2888	-0.1919	-0.0116	-0.2909	-0.3095
10	-0.1246	-0.0011	-0.2196	-0.1935	0.0336	-0.0453	-0.0721
11	-0.0535	0.0319	-0.0988	-0.0877	0.0589	0.0809	0.1147
12	0.0538	0.0414	0.0679	0.0667	0.0985	0.1716	0.1806
13	0.1140	0.0378	0.1531	0.1027	0.0481	0.2074	0.2280
14	0.1132	0.0286	0.1742	0.1367	0.0195	0.1207	0.1420
15	0.0802	0.0185	0.1357	0.0906	-0.0111	0.0346	0.0262
16	0.0197	0.0100	0.0446	0.0179	-0.0486	-0.0487	-0.0578
17	-0.0383	0.0040	-0.0394	-0.0301	-0.0467	-0.1100	-0.1244
18	-0.0662	0.0003	-0.0944	-0.0728	-0.0347	-0.1055	-0.1212
19	-0.0687	-0.0016	-0.1083	-0.0691	-0.0142	-0.0713	-0.0722
20	-0.0433	-0.0021	-0.0775	-0.0446	0.0121	-0.0191	-0.0147
30	-0.0126	0.0001	-0.0272	-0.0127	0.0036	-0.0035	0.0009
40	-0.0034	0.0000	-0.0094	-0.0032	0.0012	-0.0004	0.0017
50	-0.0008	0.0000	-0.0033	-0.0007	0.0004	0.0001	0.0010
60	-0.0002	0.0000	-0.0011	-0.0001	0.0001	0.0001	0.0005
70	0.0000	0.0000	-0.0004	0.0000	0.0000	0.0001	0.0002

Dönemler	İngiltere	İrlanda	İspanya	İsveç	İtalya	Portekiz	Yunanistan	Avrupa Birliği
1	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
2	0.3254	0.4575	0.1740	0.6151	0.3855	0.1468	0.4526	-0.8064
3	0.2760	0.4089	0.3553	0.3815	0.2435	-0.2174	0.3649	-0.4747
4	0.5964	0.2123	0.1496	0.2153	0.1159	0.1160	0.7044	-0.6450
5	0.2418	0.1736	-0.2059	-0.0494	0.1804	0.0000	0.2702	-0.1352
6	-0.0766	-0.2294	-0.0772	-0.2569	-0.2263	-0.0856	-0.0016	0.3894
7	-0.1371	-0.2807	-0.2427	-0.2762	-0.1868	0.0375	-0.2202	0.4678
8	-0.3495	-0.2421	-0.0744	-0.2628	-0.1595	-0.0189	-0.4683	0.5759
9	-0.3080	-0.2062	0.0307	-0.1611	-0.1472	-0.0134	-0.3681	0.3643
10	-0.1385	0.0016	-0.0071	0.0126	0.0361	0.0282	-0.2102	0.0419
11	-0.0362	0.1037	0.1124	0.1201	0.0772	-0.0043	-0.0207	-0.1435
12	0.1202	0.1571	0.0653	0.1741	0.1051	0.0079	0.1888	-0.2987
13	0.1923	0.1725	0.0590	0.1604	0.1094	0.0105	0.2486	-0.2849
14	0.1584	0.0955	0.0331	0.0824	0.0528	-0.0075	0.2200	-0.1546
15	0.1050	0.0152	-0.0313	-0.0034	0.0033	-0.0017	0.1269	-0.0246
16	0.0099	-0.0552	-0.0440	-0.0761	-0.0388	-0.0043	-0.0103	0.1049
17	-0.0738	-0.1022	-0.0554	-0.1128	-0.0664	-0.0071	-0.1038	0.1603
18	-0.1043	-0.0977	-0.0373	-0.1002	-0.0635	-0.0006	-0.1431	0.1370
19	-0.1015	-0.0626	-0.0103	-0.0574	-0.0372	0.0002	-0.1270	0.0777
20	-0.0614	-0.0133	0.0136	-0.0025	-0.0052	0.0018	-0.0625	-0.0031
30	-0.0214	-0.0060	0.0042	-0.0023	-0.0020	0.0009	-0.0173	-0.0069
40	-0.0076	-0.0028	0.0012	-0.0015	-0.0010	0.0003	-0.0045	-0.0035
50	-0.0027	-0.0012	0.0004	-0.0008	-0.0005	0.0001	-0.0011	-0.0014
60	-0.0010	-0.0005	0.0001	-0.0004	-0.0002	0.0000	-0.0003	-0.0005
70	-0.0003	-0.0002	0.0000	-0.0002	-0.0001	0.0000	-0.0001	-0.0001

Tablo 2. Bir Standart Ticaret Hadlerine Yönelik Şokun Büyüme Üzerindeki Değişim Kaynağı Ayrıştırımı

Period	Almanya	Avusturya	Bel-Lük	Danimarka	Finlandiya	Fransa	Hollanda	İngiltere
1	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
2	0.70	0.35	0.13	0.12	0.83	2.38	4.33	0.75
3	0.80	2.32	0.51	0.12	0.96	3.10	7.18	1.20
4	1.79	5.40	2.46	0.87	1.07	3.80	7.62	3.37
5	2.13	7.66	2.71	1.12	1.20	4.09	7.67	3.44
6	1.99	8.84	2.57	1.26	1.15	3.99	7.34	3.19
7	1.89	9.29	2.43	1.20	1.10	4.09	7.59	3.10
8	1.98	9.40	2.75	1.38	1.19	4.44	7.81	3.54
9	2.19	9.41	3.14	1.55	1.19	4.83	8.23	3.97
10	2.24	9.40	3.32	1.71	1.18	4.79	8.16	4.02
11	2.20	9.41	3.28	1.71	1.17	4.71	8.05	3.93
12	2.16	9.41	3.21	1.68	1.18	4.73	8.01	3.89
13	2.20	9.42	3.29	1.72	1.18	4.89	8.20	4.02
14	2.26	9.42	3.42	1.80	1.18	4.96	8.28	4.12
15	2.28	9.42	3.48	1.83	1.18	4.94	8.25	4.16
16	2.26	9.42	3.46	1.81	1.18	4.91	8.20	4.12
17	2.25	9.42	3.43	1.80	1.18	4.93	8.22	4.11
18	2.26	9.42	3.46	1.82	1.18	4.97	8.27	4.14
19	2.28	9.42	3.51	1.84	1.18	4.99	8.29	4.18
20	2.29	9.42	3.53	1.85	1.18	4.99	8.28	4.20
30	2.29	9.42	3.55	1.86	1.18	5.01	8.29	4.21
40	2.29	9.42	3.56	1.86	1.18	5.01	8.29	4.22
50	2.29	9.42	3.56	1.86	1.18	5.01	8.29	4.22
60	2.29	9.42	3.56	1.86	1.18	5.01	8.29	4.22
70	2.29	9.42	3.56	1.86	1.18	5.01	8.29	4.22

Period	İrlanda	İspanya	İsveç	İtalya	Portekiz	Yunanistan	Avrupa Birliği
1	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
2	1.49	0.21	2.67	1.06	0.15	1.46	4.63
3	2.50	1.02	3.42	1.38	0.45	2.23	5.76
4	2.73	1.14	3.62	1.44	0.52	5.22	8.01
5	2.70	1.29	3.36	1.52	0.48	5.19	7.53
6	2.76	1.22	3.44	1.67	0.48	4.81	7.81
7	2.99	1.44	3.59	1.75	0.46	4.77	8.45
8	3.16	1.41	3.76	1.81	0.44	5.62	9.65
9	3.36	1.42	3.88	1.92	0.44	6.22	10.21
10	3.32	1.40	3.84	1.90	0.44	6.35	10.14
11	3.30	1.43	3.81	1.88	0.43	6.21	10.07
12	3.31	1.41	3.82	1.88	0.41	6.23	10.26
13	3.42	1.41	3.89	1.92	0.41	6.46	10.56
14	3.45	1.42	3.92	1.93	0.41	6.66	10.66
15	3.45	1.42	3.91	1.93	0.41	6.70	10.63
16	3.43	1.42	3.89	1.92	0.40	6.65	10.62
17	3.44	1.42	3.91	1.92	0.40	6.66	10.69
18	3.47	1.42	3.93	1.93	0.40	6.73	10.75
19	3.49	1.42	3.94	1.94	0.40	6.80	10.78
20	3.48	1.42	3.94	1.93	0.40	6.80	10.77
30	3.50	1.42	3.95	1.94	0.39	6.85	10.82
40	3.50	1.42	3.96	1.94	0.39	6.85	10.82
50	3.50	1.42	3.96	1.94	0.39	6.85	10.82
60	3.50	1.42	3.96	1.94	0.39	6.85	10.82
70	3.50	1.42	3.96	1.94	0.39	6.85	10.82

Table 3. Dinamik Tepki Değerlerinin Ortalama Etrafında İstikrar Kazanma ve Ekonomik Büyüme Üzerindeki Maksimum sapma Etkisi

Ülkeler	Ortalama Değer Etrafında Sahının Duraganlaşma Süresi (Üçer Aylık)	Kişi Başına Ulusal Gelirdeki Büyüme Oranında Mutlak En Yüksek Sahın (%)
Almanya	30	0.4027
Avusturya	10	0.8115
Bel-Lüks	30	0.5616
Danimarka	35	0.3449
Finlandiya	25	0.3423
Fransa	20	0.5816
Hollanda	20	0.7788
İngiltere	30	0.5964
İrlanda	20	0.4575
İspanya	20	0.3553
İsveç	20	0.6151
İtalya	20	0.3855
Portekiz	11	0.2174
Yunanistan	30	0.7044
Avrupa Birliği	20	0.8064

Şekil 1. Bir Standart Ticaret Hadlerine Yönelik Şokun Büyüme Üzerindeki Dinamik Tepki Değerleri

